

בבית המשפט העליון

רע"ב 10412/07

בפני : כבוד הנשיאה ד' ביניש
כבוד השופט א' רובינשטיין
כבוד השופט י' דנציגר

המבקש : אחמד פאיז נג'מי

נגד

המשיבה : ועדת שחרורים מיוחדת

בקשת רשות ערעור על פסק דינו של בית המשפט המחוזי
בתל-אביב בתיק עע"א 2118/07 מיום 6.11.2007, שניתן
על ידי כבוד השופטים : ע' מודריק; א' טל; ד' גנות

תאריך הישיבה : י"ח בסיון התשס"ט (10.06.2009)

בשם המבקש : עו"ד דן גרובס

בשם המשיבה : עו"ד אבינעם סגל-אלעד

פסק-דין

הנשיאה ד' ביניש:

המבקש (שלהלן יקרא: המערער) הורשע בפלילים ונידון למאסר בפועל. במהלך יציאתו מהכלא לחופשה, הוא ביצע מעשה רצח, הורשע ונידון למאסר עולם. גזר הדין קבע כי מאסר העולם שנפסק יצטבר למאסרו הקודם. כעת מבקש המערער כי ייקצב עונשו על פי הוראות סעיף 29 לחוק שחרור על-תנאי ממאסר, תשס"א-2001 (להלן: חוק שחרור על-תנאי או החוק). מהו המועד ממנו ניתן לקצוב את עונש מאסר העולם שהוטל על המערער? זו השאלה העומדת בבסיס בקשת רשות הערעור שלפנינו, אשר דנו בה כבערעור.

1. סעיף 29 לחוק שחרור על-תנאי קובע:

29. (א) ועדת שחרורים מיוחדת רשאית, לבקשתו של אסיר עולם, להמליץ לפני נשיא המדינה להקל בעונשו של האסיר באמצעות המרת עונשו בעונש מאסר קצוב, בהתאם לסמכות הנתונה לו לפי סעיף 11 (ב) לחוק-יסוד: נשיא המדינה (בחוק זה – קציבת עונש) לאחר שחלפו לפחות שבע שנים מהיום שהחל לשאת את מאסרו, ובלבד שהתקופה שתמליץ לקצוב לא תפחת מ-30 שנים.

"המליצה
בעניין
קציבת
עונש
מאסר
עולם

(ב) אסיר עולם הנושא עונש של שני מאסרי עולם מצטברים או יותר, רשאית ועדת שחרורים מיוחדת, לבקשתו, להמליץ לפני נשיא המדינה לקצוב את עונשו של האסיר לאחר שחלפו לפחות חמש עשרה שנים מהיום הקובע, ובלבד שהתקופה שתמליץ לקצוב לא תפחת מ-30 שנים, שתימנה החל ביום הקובע; בסעיף זה, "היום הקובע" – היום שבו החל אסיר עולם לשאת את מאסרי העולם שנגזרו עליו בגזר דין אחד או היום שבו נגזר עליו בערכאה ראשונה מאסר העולם האחרון, המוקדם מביניהם".

השאלה שעלינו להכריע בה מתייחסת לתחולת הוראותיו של הסעיף על עניינו של המערער. ביום 28.11.1993 נדון המערער לתקופה של 11 שנות מאסר בפועל (להלן: המאסר הראשון) בגין הרשעתו בשורה של עבירות, בהן אונס, שוד מזוין, מעשים מגונים ותקיפה הגורמת חבלה של ממש. ביום 28.4.1997, שלוש שנים וחצי לאחר שהחל את ריצוי עונשו, הורשע המערער ברצח, אותו ביצע עת שהה בחופשה מהכלא. ביום 11.2.1998 גזר בית המשפט המחוזי בחיפה את דינו של המערער למאסר עולם, וקבע כי העונש בגין מאסר העולם יצטבר לעונש המאסר הראשון, אותו טרם סיים המערער לרצות בעת מתן גזר הדין (ת.פ. 88/97 מדינת ישראל נ' נגימי (לא פורסם, 11.2.1998), להלן: גזר הדין).

2. ביום 18.11.2004 הגיש המערער בקשה לקציבת עונש המאסר שנגזר עליו מכוח סעיף 29 לחוק. וועדת השחרורים המיוחדת (להלן: וועדת השחרורים או הוועדה) קבעה כי בהתאם לאמור בסעיף 29 לחוק, המערער אינו זכאי להעלות את בקשתו

בפניה, שכן טרם חלפו שבע שנים מאז החל בריצוי עונש מאסר העולם שנגזר עליו. בעקבות החלטת הוועדה עתר המערער לבית משפט זה (בג"ץ 640/06 נג'ימי נ' משרד המשפטים – הנהלת בתי המשפט (ענף וועדת שחרורים) (לא פורסם, 14.12.2006)). בדיון שנערך בעתירתו נקבע, כי ההכרעה בשאלת המועד להגשת בקשת העותר לקציבת עונשו תוחזר לדיון בפני הוועדה. בכפוף להסדר זה, נמחקה העתירה. ביום 29.3.2007 דנה וועדת השחרורים בבקשת הקציבה. בהחלטתה קבעה הוועדה כי נוכח גזר הדין בעניינו של המערער, לפיו מאסר העולם ירוצה במצטבר, יש לראותו כמי שהחל את ריצוי מאסר העולם רק בשנת 2004. משכך, קבעה הוועדה, המערער יהיה זכאי להגיש את בקשתו לקציבת עונשו רק בשנת 2011.

3. על החלטה זו הגיש המערער עתירה לבית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו, בשבתו כבית משפט לעניינים מנהליים (עע"א 2118/07 נג'ימי נ' וועדת שחרורים מיוחדת (לא פורסם, 6.11.2007)). עיקר טענתו היתה כי סעיף 29(א) לחוק לא חל בעניינו, וכי נוכח העובדה שקדם למאסר העולם שנגזר עליו מאסר "רגיל", הרי שיש למנות את מניין שבע השנים, בסופן יהיה רשאי לבקש את קציבת עונשו, מהיום בו נגזר עליו מאסר העולם ולא מהיום בו החל לרצותו.

4. בית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו (השופטים ע' מודריק, א' טל, ד' גנות) דחה את עתירתו של המערער. בית המשפט ציין כי סעיף 29(א) לחוק חל על עניינו של המערער, כמי שהושת עליו מאסר עולם אחד, ובשים לב לגזר הדין אשר קבע מפורשות כי מאסר העולם יצטבר למאסר הראשון. משכך, בית המשפט קבע כי יש למנות את שבע השנים שבסופן ניתן יהיה להגיש את הבקשה לקציבת העונש החל מן המועד בו יסיים המערער את ריצוי 11 השנים שנגזרו עליו במסגרת מאסרו הראשון. הכרעה זו, נקבע בפסק הדין, עולה בקנה אחד עם פרשנותו המילולית של סעיף 29(א) לחוק, וכן עם הרציונאלים העומדים בבסיסו, לפיהם אסיר עולם זכאי לדעת את עונשו ואת המועדים בהם יוכל לצאת לחופשות או להשתחרר ברישיון.

מכאן הערעור שלפנינו.

טענות הצדדים

5. בא-כוח המערער ביסס את בקשתו למתן רשות ערעור על הטענה לפיה השאלה המשפטית המתעוררת בעניין שלפנינו הינה עקרונית, ראשונה מסוגה וחורגת מעניינם הפרטי של הצדדים לבקשה. ראשוניות זו למד בא-כוח המערער, בין היתר, מפסק דינו

של בית המשפט המחוזי, ממנו עלה כי סעיפים 29(א) ו-29(ב) לחוק אינם מתייחסים למצב דברים בו אסיר מרצה עונש מאסר, ובמהלך ריצוי מאסרו נדון למאסר עולם בגין רצח. עוד טען בא-כוח המערער כי שגה בית המשפט כאשר פסק בעניינו מבלי שנדרש להשלמת הלקונה הקיימת, לדעתו, בחוק. לדידו, הכרעה זו אינה צודקת, ותוצאתה קשה מאוד.

6. לגופו של עניין טוען בא-כוח המערער, כי סעיף 29 לחוק שחרור על-תנאי מסדיר אך ורק שני מצבי מאסר עולם אפשריים: האחד – בקשת קציבת עונש במקרה של אסיר המרצה מאסר עולם אחד; והשני – בקשת קציבת עונש של אסיר המרצה שני מאסרי עולם ויותר, בהתאם לחלופות המוגדרות בסעיף 29(ב) סיפא. לפי הטענה, עניינו של המערער אינו בא בגדרי שני מצבים אלה, כי אם בגדרו של מצב שלישי אשר המחוקק לא הסדירו בחוק וראוי כי בית המשפט יפעל להסדרתו. לשיטתו, חסר זה ניתן למלא באמצעות פרשנות תכליתית ועל דרך ההיקש. לגישת בא-כוח המערער, תכליתו של החוק, ככל שזו נוגעת לקציבת עונש מאסר עולם והקלה בו, הינה יצירת רף מינימום של 30 שנה מחד גיסא, ושמירת האיזון באפשרות היציאה לחופשה ובאפשרות למתן שחרור על-תנאי מאידך גיסא. בהתבסס על תכלית זו, בא-כוח המערער טען כי יש לפרש את סעיף 29(א) לחוק כך שמניין שבע השנים האמור בו יחל מהיום בו גזר בית המשפט את דינו של המערער למאסר עולם. טענה זו נשענת על פרשנותו המילולית של סעיף 29(ב) לחוק ועל בסיס החלתו של ה"יום הקובע" האמור בו על עניינו של המערער. פרשנות אחרת, כדוגמת זו של בית משפט קמא, תוביל, לגישת בא-כוח המערער, לאבסורד, המלמד על קיומה של לקונה בחוק. כך, למשל, טען בא-כוח המערער, בעוד אדם שהורשע בשני מקרי רצח ונידון לשני מאסרי עולם רשאי להגיש את בקשתו לקציבת עונשו בתוך 15 שנים, הרי שבעניינו של המערער קמה הרשות האמורה רק כעבור 18 שנים.

7. המדינה מצידה טוענת כי בהחלטת וועדת השחרורים, כמו גם בפסק-דינו של בית המשפט המחוזי, לא נפל כל דופי המקים עילה להתערבותו של בית משפט זה ואשר מצדיק היענות לבקשת רשות הערעור. לטענת המדינה, נוכח לשונו הברורה של סעיף 29(א) לחוק, ולאור קביעת גזר הדין כי עונש המאסר ירוצה במצטבר, הפרשנות האפשרית היחידה היא כי מניין שבע השנים יחל ממועד תחילת ריצוי מאסר העולם בפועל. עוד טענה המדינה כי אין בלשון החוק כל תימוכין לפרשנותו של המערער, וכי נוכח מעשיו של המערער, ובשים לב לכך שהפר את האמון שניתן בו, אין מקום לקבל פרשנות המקלה עימו, לפיה יהא זכאי לבוא בפני וועדת השחרורים לאחר שריצה כשלושה חודשים בלבד מעונש מאסר העולם.

דיון והכרעה

8. לאחר ששמענו את טענות הצדדים בבקשה ליתן רשות ערעור, ולאחר שעיינו בחומר שלפנינו, החלטנו לדון בבקשה כאילו הוגש ערעור. השאלה המשפטית העומדת בבסיס הערעור שלפנינו הינה, בתמצית, תחולתו של סעיף 29 לחוק בעניינו של אדם הנידון למאסר עולם תוך כדי ריצוי עונש מאסר "רגיל". צודק בא-כוח המערער בטענתו כי שאלה זו טרם זכתה לליבון. מתן מענה לשאלה זו מחייב התייחסות להוראות סעיפים 29(א) ו-29(ב) לחוק, שעניינם, כאמור, בקציבת עונשו של אסיר עולם. נקדים ונאמר כי לאחר שבחנו את הוראות החוק, כמו גם את גזר הדין בעניינו של המערער, באנו לכלל מסקנה כי לא נפל פגם בהחלטת וועדת השחרורים ובפסק דינו של בית המשפט המחוזי, לפיהם יוכל המערער להגיש את בקשתו לוועדה רק בשנת 2011; כלומר, בחלוף שבע שנים מיום תחילת ריצוי עונש מאסר העולם, בהתאם להוראות סעיף 29(א).

המסגרת הנורמטיבית

9. כאמור, סעיפים 29(א) ו-29(ב) לחוק נועדו להסדיר את הליך קציבת העונש בבקשה של אסיר עולם. בין היתר, סעיפים אלה תוחמים את המועדים לבחינת הבקשה על ידי וועדת השחרורים המיוחדת, אשר תפקידה להמליץ בפני נשיא המדינה על הקלת עונשו של אסיר עולם והמרת עונשו במאסר קצוב.

ההבחנה בין שני הסעיפים מתבססת על מספר מאסרי העולם שנגזרו על האסיר. עניינו של סעיף 29(א) באסיר הנושא בעונש מאסר עולם אחד, בעוד עניינו של סעיף 29(ב) באסיר הנושא עונש של שני מאסרי עולם או יותר. על פי סעיף 29(א), הבקשה לקצוב את עונשו של מי שנידון למאסר עולם אחד תידון בפני וועדת השחרורים המיוחדת רק "לאחר שחלפו שבע שנים מהיום שהחל לשאת את מאסרו"; בעוד שאסיר שנידון לשני מאסרי עולם מצטברים או יותר, רשאי להגיש את בקשתו לקציבת העונש "רק לאחר שחלפו 15 שנים מהיום הקובע". "היום הקובע", לעניין סעיף 29(ב), הוא המוקדם מבין יום תחילת ריצוי מאסרי העולם שנגזרו על מבקש הקציבה באותו גזר דין, או היום שנגזר עליו מאסר העולם האחרון בערכאה הראשונה.

10. בניגוד לטענת בא-כוח המערער, לפיה קיימת בחוק לקונה המצריכה הסדרה משפטית מיוחדת, ניכר כי הוראות החוק ברורות והן יוצרות הבחנה בין מי שנידון לעונש אחד של מאסר עולם, ועניינו מוסדר בסעיף 29(א), ובין מי שנידון לשני עונשי

מאסר עולם או יותר, ועניינו מוסדר בסעיף 29(ב). לפיכך, עניינו של המערער – שנידון לעונש אחד של מאסר עולם – בא בגדרו של סעיף 29(א). השאלה היחידה המצריכה הכרעה במקרים כדוגמת המקרה שלפנינו היא שאלת מועד תחילת המאסר – שהרי הוא המועד בו מתחיל מניין שבע השנים בסופן יכול עניינו של האסיר להידון בפני וועדת השחרורים. התשובה לשאלה זו מצויה בגזר הדין בו הושת מאסר העולם, ובקביעתו אם מאסר העונש יצטבר לעונש המאסר הקודם או יחפוף את עונש המאסר הקודם.

סעיף 29(א) קובע כי בקשת האסיר לקציבת עונשו תידון בוועדת השחרורים רק לאחר "לפחות שבע שנים מהיום שהחל [האסיר] לשאת את מאסרו". מהו היום בו החל המערער לשאת את מאסרו? לפי סעיף 43 רישא לחוק העונשין, תשל"ז-1977 (להלן: חוק העונשין), מי שנידון למאסר, "תיחשב תקופת מאסרו מיום גזר הדין, אם לא הורה בית המשפט הוראה אחרת". הכלל הבסיסי, הינו, אם כן, חישוב תקופת המאסר מיום גזר הדין. אלא, שלבית המשפט סמכות שבשיקול דעת לקבוע הוראה אחרת לעניין זה וקביעתו היא המכריעה. כך למשל, על פי סעיף 44 לחוק העונשין, יכול בית המשפט לצוות שריצוי עונש המאסר יחל בתאריך עתידי מסוים. כמו כן, במקרים כדוגמת המקרה שלפנינו, בהם נגזרים על אסיר מספר עונשי מאסר – בין באותו משפט ובין במשפטים נפרדים – יכול בית המשפט לקבוע כי עונשי המאסר ירוצו בזה אחר זה, כלומר, באופן מצטבר, או שהם ירוצו בחופף, כך שהאסיר ישא רק את עונש המאסר של התקופה הארוכה ביותר. בהיעדר קביעה של בית המשפט לעניין זה, ירוצו העונשים בחופף (ראו, לעניין זה, את הוראות סעיפים 45 ו-46 לחוק העונשין; כן ראו, בשאלת שיקול הדעת של בית המשפט לעניין תחילת עונש המאסר והקביעה אם ירוצה בחופף או במצטבר, ע"פ 3503/01 תפאל נ' מדינת ישראל, פ"ד נח(1) 865, 872 (2003)).

11. בגזר הדין שניתן בעניינו של המערער בגין הרשעתו בביצוע רצח בכוונה תחילה, קבע בית המשפט המחוזי בחיפה בלשון ברורה וחד-משמעית, כי עונשו של המערער יצטבר לעונש המאסר הראשון. וכך קבע בית המשפט:

"בעת ביצוע העבירות ריצה הנאשם עונש של 11 שנה, כאשר טרם סיים את ריצוי עונשו זה. עונש מאסר העולם שקבענו לעיל, יצטבר, לכן, לעונש המאסר שהוא מרצה כיום....".

המשמעות היא שלעניין סעיף 29(א) לחוק, היום שבו החל המערער לשאת את מאסרו אינו, כטענת ב"כ המערער, יום מתן גזר הדין המרשיע ברצח, כי אם היום בו

החל המערער לרצות את עונשו בגין מאסר העולם, עם סיום 11 שנות מאסרו הראשון. מכאן, המועד בו יוכל המערער להתייצב בפני וועדת השחרורים הוא כעבור שבע שנים לאחר שהחל לרצות את עונש מאסר העולם, כלומר, ביום 28.11.2011.

12. פרשנות זו תואמת את הוראות חוק העונשין לעניין קביעת מועד תחילת ריצוי המאסר ושיקול הדעת המסור לבתי המשפט בקביעה אם עונשי מאסר ירוצו בחופף או במצטבר. קבלת פרשנותו של בא-כוח המערער, לפיה יש לחשב את מועד תחילת המאסר כמועד מתן גזר הדין משמעה, הלכה למעשה, ביטול קביעתו הפוזיטיבית של בית המשפט קמא לפיה עונש המאסר ירוצה במצטבר. לשיטתו של בא-כוח המערער, שבע שנות המאסר להן הוא טוען מסתיימות בשנת 2005, היינו, כשלושה חודשים בלבד לאחר שהחל לרצות את מאסר העולם. משמעותה של תוצאה זו היא סטייה מגזר הדין שהשית בית המשפט קמא, בהטילו על המערער עונש מאסר מצטבר. התוצאה היא, אילו היינו מקבלים את פרשנות בא-כוח המערער, כאילו היה מאסר העולם שהושת על המערער חופף למאסרו הרגיל, ולא כך הוא.

בהקשר זה יוער כי בא-כוח המערער אינו חולק על כך שעניינו של המערער נופל בגדר סעיף 29(א), במובן זה שעל המערער לרצות שבע שנות מאסר טרם יובא עניינו בפני וועדת השחרורים. אלא, שלגישתו, בכדי לחשב את המועד בו מתחיל מניין שבע השנים יש להחיל את המבחן הקבוע בסעיף 29(ב) לעניין "היום הקובע". כלומר, מניין שבע השנים יחל ממועד מתן גזר הדין שהשית על המערער מאסר עולם. גישה זו, כאמור, עומדת בניגוד לקביעת בית המשפט אשר גזר את דינו של המערער ופסק כי עונש מאסר העונש ירוצה במצטבר.

13. זאת ועוד. החלת סעיף 29(א) לחוק על העניין שלפנינו גם הולמת את התכלית העומדת ביסוד חוק שחרור על-תנאי בכלל וסעיף 29 בפרט. עובר לחקיקת סעיף 29 הוסדר הליך קציבת עונשם של אסירי עולם במסגרת סמכות החנינה וההקלה בעונש של נשיא המדינה, הקבועה בסעיף 11(ב) לחוק יסוד: נשיא המדינה. מתוקף סמכות זו הייתה לנשיא המדינה סמכות שבשיקול דעת לקצוב את עונשם של אסירי עולם. הנשיא רשאי היה לקצוב לכל אסיר תקופת ריצוי שונה לפי שיקול דעתו, וכן רשאי היה לסרב לבקשות לקציבת העונש. מצב דברים זה הוביל לחוסר אחידות בקציבת עונשי מאסר עולם, כמו גם לקציבה ללא כל אמות מידה מוסדרות. חקיקת סעיף 29 לחוק ביקשה לתקן מצב זה, וזאת מבלי לפגוע בסמכויותיו של נשיא המדינה. על פי הצעת החוק, ביקש המחוקק להסדיר את קציבת מאסרי העולם, שתיעשה בדרך שוויונית ולפיה מאסר עולם שנגזר בשל מעשה רצח לא יפחת משלושים שנה, וההחלטה על אפשרויות

הקציבה תינתן רק בחלוף תקופה מסוימת של ריצוי העונש בפועל. לשם כך יצר המחוקק אמות מידה שוויוניות לבחינת האפשרות לקצוב את מאסר העולם. סקירת פסקי הדין בעניין זה מלמדת כי המחוקק עשה כן, בין היתר, על רקע עתירות שהוגשו כנגד חלק מהחלטותיו של נשיא המדינה שלא לקצוב כלל את עונשם של רוצחים או כנגד החלטות לקצוב אותם לתקופות קצרות או כאלה העולות על 24 שנים (ראו, למשל: בג"ץ 706/94 רונן נ' שר החינוך והתרבות, פ"ד נג(5) 389, 411-415 (1999); בג"ץ 64370/97 אבי ועקנין נ' נשיא המדינה (לא פורסם, 14.12.1998); בג"ץ 2096/99 גור נ' נציב שרות בתי הסוהר (לא פורסם, 27.5.1999); בג"ץ 849/00 שץ נ' שר המשפטים (לא פורסם, 1.8.2002); פרוטוקול דיון מס' 289 משיבת ועדת החוקה, חוק ומשפט מיום 28.3.2001).

מההיסטוריה החקיקתית עולה כי תכליתו המרכזית של סעיף 29 לחוק הינה הבטחת פעילותה השוויונית, האחידה והיעילה של וועדת השחרורים המיוחדת, בכואה לשקול האם להמליץ לנשיא המדינה להקל בעונשו של אסיר עולם ולהמירו במאסר קצוב. פעולה ברוח תכלית זו מבטיחה את התקיימותה, הן להלכה והן למעשה, של מדיניות המלצה קוהרנטית, ברורה ושוויונית בעניינו של כל אסיר עולם (ראו גם דברי הסבר להצעת חוק שחרור על-תנאי ממאסר, ה"ח 2979, 518, 535). ברוח דברים אלה קבע סעיף 29(א) לחוק ציר כרונולוגי ברור וקשיח החל בעניינו של כל אסיר שנידון למאסר עולם. ראשיתו של הציר ביום נשיאת מאסר העולם, המשכו לאחר שבע שנים – אז קמה זכותו של האסיר להגיש את בקשתו לקציבת העונש – וסימו בהגדרת רף מינימאלי של 30 שנים עבור מאסר עולם שנקצב.

14. תכלית זו של סעיף 29 לחוק, על סעיפיו הקטנים, מתיישבת אף עם תכליתו הכללית של חוק שחרור על-תנאי ממאסר, המבקש לאזן בין שיקולי ענישה מובהקים, לרבות שיקולי הרתעה והלימה, לבין שיקולים שיקומיים לסוגיהם השונים. דוגמה לרוחו הכללית של החוק מצויה בסעיף 5, אשר קובע כי וועדת השחרורים המיוחדת תהא רשאית לשחרר אסיר עולם, שעונשו נקצב ושנשא לפחות שני-שלישים ממאסרו, אם שוכנעה כי האסיר ראוי לשחרור וכי שחרורו אינו מסכן את שלום הציבור. סעיף זה מבליט את הנחת המוצא של המחוקק, כי אף לרוצחים שמורה התקווה כי יכול ועונשם יומתק ויהיה בכוחם לשוב ולהשתלב בחברה. האיזון אותו משמיע סעיף 5 בין שיקולי הרתעה לבין שיקולים שיקומיים חוזר על עצמו גם בגדרו של סעיף 29 לחוק: הן בהבחנה שעורכים סעיפים 29(א) ו-29(ב) בין אסיר הנושא עונש של מאסר עולם אחד לבין אסיר הנושא עונש של שני מאסרי עולם מצטברים או יותר; והן באמור בסעיף 29(ד) לחוק הקובע כי לשם גיבוש ההמלצה לנשיא המדינה תשקול וועדת השחרורים

שיקולים עונשיים המתייחסים לטיב העבירה, נסיבות ביצועה ותוצאותיה, וכן תיתן דעתה לנסיבות האישיות של המבקש.

15. החלת סעיף 29(א) לחוק על עניינו של המערער – כפי שעשו וועדת השחרורים ובית המשפט קמא – משמרת את אמות המידה השוויוניות והאחידות על פיהן פועלת וועדת השחרורים המיוחדת. היא אף אינה פוגעת בתכליותיו הכלליות של החוק ואינה סוטה מהאיזון המתבקש בעניינו של המערער בין שיקולים עונשיים לבין שיקולים שיקומיים. יתרה מכך, נחה דעתנו כי פרשנות זו מגשימה אף את התכליות עליהן עמד בא-כוח המערער, ובעיקרן הגדרת המועד ממנו רשאי אסיר לצאת לחופשה, כמו גם הגדרת המועד בו יוכל להשתחרר על-תנאי אם ימצא ראוי. שכן, על פי פרשנות זו יכול המערער לדעת את המועד ממנו רשאי הוא להגיש את בקשתו לקציבת עונשו. לפיכך, לא ניתן עוד לומר כי המערער שרוי בחוסר וודאות לגבי המועד ממנו ייתכן ויוכל לצאת לחופשות או להשתחרר למאסר על-תנאי.

16. המסקנה העולה מן הדברים היא כי יש לקבל את פרשנות וועדת השחרורים, ובעקבותיה את פסק דינו של בית המשפט קמא, לפיה נוכח העובדה שהמערער נושא בעונש מאסר עולם אחד, עניינו נופל בגדרו של סעיף 29(א). המועד בו החל המערער לרצות את עונשו לצורך סעיף 29(א) הוא שבע שנים מהיום בו החל לרצות את עונש מאסר העולם (בתום ריצוי 11 שנות המאסר הראשון שנגזרו עליו), ביום 28.11.2011.

17. לא נעלמה מעיני טענת בא-כוח המערער לפיה פרשנותנו זו עשויה להוביל למצבים אבסורדיים, כלשונו, בהם מי שנידון לשני מאסרי עולם או יותר עשוי לבוא בפני וועדת השחרורים לפני מי שנידון למאסר עולם בעודו מרצה עונש מאסר "רגיל". אף כי מבחינה עובדתית ייתכנו מצבים כאלה, לגישתי מדובר במצבים חריגים שקיים להם מענה – גם אם עקיף – בחוק. סעיף 29, הדין בסמכויות וועדת השחרורים, מקנה לוועדה שיקול דעת בבואה להחליט האם להמליץ לנשיא המדינה לקצוב את עונשו של מי שנידון למאסר עולם. כאמור, לפי סעיף 29(ד), בגיבוש ההמלצה יכולה וועדת השחרורים להתחשב בשורה של נתונים, בהם סוג העבירה או העבירות בגינן הורשע המבקש, נסיבות ביצוע העבירה ותוצאותיה. כן נדרשת הוועדה לשקול את נסיבותיו האישיות של המבקש, ובמקרים חריגים היא רשאית לאפשר למבקש לטעון בפניה. היקף השיקולים שיכולה וועדת השחרורים לקחת בחשבון בגיבוש המלצתה מאפשר לה להתמודד עם מצבים חריגים כדוגמת אלה אליהם מתייחס בא-כוח המערער. סביר להניח ששיקולים כדוגמת חומרת המעשים, או לחלופין, קיומו של מאסר ממושך קודם משפיעים על שיקולי וועדת השחרורים, שרשאית להחליט אם יש מקום להמליץ על

קציבת העונש ולאizzo תקופה. בהקשר זה ראוי להזכיר עוד כי לא קנויה לו לאסיר, ובכלל זה לאסיר עולם, הזכות לקיצור עונשו (ראו: רע"ב 10349/08 מדינת ישראל נ' גנאמה (לא פורסם, 20.7.2009), פסקה 41 לפסק-דינה של השופטת פרוקצ'יה והאסמכתאות המופיעות שם), וגם לוועדת השחרורים מסורה הסמכות להחליט שלא להמליץ על קציבת העונש – החלטה אותה היא רשאית לשוב ולבחון מידי שנתיים (ראו, סעיף 29 (ג) לחוק).

18. נוכח כל האמור לעיל, דעתנו היא כי לא נפל דופי בהחלטת הוועדה ובפסק-דינו של בית המשפט המחוזי, בקובעם כי המערער יהיה רשאי להתייצב בפני הוועדה רק בשנת 2011. בשולי הדברים יצוין כי הוראת סעיף 29(א), מקום בו עונש מאסר העולם מצטרף למאסר "רגיל" קודם כבעניינו, קשורה קשר הדוק עם קביעתה של הערכאה המשיטה את מאסר העולם בשאלת ריצוי מאסר העולם בחופף או במצטבר. אשר על כן, ראוי כי הקשרם הכולל של הדברים יבוא במסכת שיקוליה של הערכאה הדיונית, וזו תיתן דעתה להשלכות שיש לקביעותיה אף במישור זה. בעניין שלפנינו, מאסר העולם נגזר על המערער לפני שחוקק חוק שחרור על-תנאי, ולכן בית המשפט לא יכול היה להביא עניין זה בגדר שיקוליו. חזקה על וועדת השחרורים, שתוכל לדון בעניינו של המערער החל מסוף שנת 2011, שתביא גם נתון זה בגדר שיקוליה.

הערעור נדחה.

ה נ ש י א ה

השופט י' דנציגר:

אני מסכים.

ש ו פ ט

השופט א' רובינשטיין:

א. מסכים אני לתוצאה המשפטית אליה הגיעה חברתי הנשיאה. עם זאת ברי לטעמי כי תוצאה זו אינה משביעה רצון, במובן השויון בין אסירים. זאת - שכן המחוקק, שראה לנכון לקבוע נורמה מיוחדת לסצנריו עגום מכל עגום של רצח אחר

רצח, בסעיף 29(ב) לחוק שחרור על תנאי ממאסר, תשס"א-2001, לא "כיסה" מקרה של עבירות פחותות מרצח שרצח יבוא אחריהן, מצב נדיר אך לא בלתי אפשרי. במקרים כאלה חלה הוראת סעיף 29(א). אין חולק על רשעתו הכפולה של המערער, ועל מופלגות חומרתם של מעשיו, והלב יוכל לומר, מה לי הכא מה לי התם, ככל שירחק מן הציבור כך ייטב. אך עסקינן בזכויותיו הדיוניות על פי הדין בישראל, שבית המשפט אמון על פרשנותן השיוונית, גם כלפי עברייני שכזה. התוצאה שלפיה, כפי שטען אל נכון בא כוחו של המערער, אדם המורשע בשני מעשי רצח בזה אחר זה יוכל לבוא לפני הועדה לקציבת עונשו אחר חמש עשרה שנים לפי סעיף 29(ב) לחוק שחרור על תנאי ממאסר, ואילו המבקש, שנדון תחילה לאחת עשרה שנות מאסר ולא למאסר עולם, יבוא לפני הועדה לאחר שמונה עשרה שנים לפי פרשנות סעיף 29(א) - תוצאה זו קשה, גם אם ההילוך המשפטי מבסס אותה. כמובן יכול היה המחוקק לתקן זאת, אך משעסקינן במקרים נדירים, דבר זה מן הסתם אינו במקום גבוה בסולם עדיפויותיו. חברתי הנשיאה הצביעה על אפשרויות פתרון קונקרטיות, קרי, שהועדה בבואה לדון – כתום שמונה עשרה שנה – תביא בחשבון את מכלול השיקולים שנמנו בפסקה 17 לחוות דעתה. טעמי ראוי אף לחדד זאת, ועל הועדה להניח כתשתית לעבודתה את הצורך להבטיח, שנסיבות הבאתו המאוחרת של עניינו של המבקש לפניו יהיו לנגד עיניה כאילו הובא כתום חמש עשרה שנה, כגון לצורך סדר שמיעה ועוד.

ב. אוסיף: מנגנון ועדת השחרורים המיוחדת שבסעיף 29 לחוק שחרור על תנאי ממאסר, פורש בהצעת החוק (הצעת חוק שחרור על-תנאי ממאסר, תשס"א-2001, הצעות חוק תשס"א, 518, 541, סעיף 28), שם דובר על "המורכבות והרגישות הציבורית הכרוכים בשחרורם של אסירי עולם והצורך לקבוע מדיניות שתסתמך על תבחינם גלויים, אחידים ושיווניים". על כן גם קבע לה המחוקק מסגרת שיקולים מיוחדת (סעיף 29(ד)); ראו גם אלי שרון, שחרור מוקדם ממאסר, (2003) 104-106). במקרה דנא נוצרה בעיית שיוויונות, שאין חולק עליה - לרבות התביעה - כי הרי אין בחוק קונסטרוקציה רלבנטית למערער; ויתר על כן, אילו היה סדר הדברים הפוך, ותחילה היה נושא במאסר עולם והעונש של 11 שנים היה מצטבר אליו, לכאורה היה המערער מובא לפני הועדה לאחר שבע שנים מיום תחילת ריצוי מאסר העולם. אמנם, יש גם לזכור מנגד, בגדרי השכל הישר, כי אף אילו היה הסדר הפוך עדיין קיים שיקול הדעת, והועדה רשאית, לפי סעיף 29, להמליץ על קציבה – אך אינה חייבת; ומכל מקום, וגם על כך אין חולק, אבסורד לא פחות היה אילו הובא המערער לפני ועדת השחרורים המיוחדת כתום שנה – למשל – מריצויו של מאסר העולם, כפי שעולה לשיטת המערער; שהרי הוא מבקש לקבוע את התקופה מיום גזר הדין של מאסר העולם, ולא מתחילת נשיאת העונש כלשונו המפורשת של החוק בסעיף 29(א), שעליה מושתתת

הכרעתנו. העירוב בין ס"ק 29(א) ל- 29(ב) שמציע בא כוחו המלומד של המערער, בכל הכבוד אין לו מקום.

ג. אכן, גם בשיקולי צדק אין מקרה זה דומה לאותו משפט שעליו מספר השופט שלמה לוין (להיות שופט, תשס"ט-2009, 66-67), שבו בשל עבירה פעוטה אמור היה להיות מופעל כנגד פלוני מאסר על תנאי ממושך. הנשיא זוסמן, אף שהיה ידוע כפורמליסט, כיון ש"תוצאת גזר הדין היתה כה קיצונית וכה בלתי מידתית ... החליט, מה שהיה רשאי לעשות לפי דין, להאריך למערער את המועד להגשת ערעור על פסק הדין הראשון שהטיל עליו את המאסר על תנאי, ואז קיבל את הערעור והמיר את עונש המאסר בהעמדתו של המערער במבחן. כך נמנעה מן הנאשם תוצאה אכזרית במיוחד של מאסר ארוך לתקופה ארוכה שלא הגיעה לו" (עמ' 67). הנשיא זוסמן תיאר פסק דין זה כחשוב ביותר שכתב (שם, 66). אף שבענייננו יש קושי דיוני, אותו "אבסורד" שהזכרנו, אין הוא מגיע לדרגת אותו מקרה.

ד. ולבסוף, אזכיר כי הרציונל של סעיף 29(ב) הוסבר על-ידי השופט לוי ברע"ב 433/07 הוכברג נ' שירותו בתי הסוהר (לא פורסם), ולדבריו (פסקה 7) משמיע הסעיף

"כי הנסיבות המיוחדות – העשויות לזכות אדם באותה התחשבות מיוחדת בה מכיר הדין – יאחרו להבשיל מקום בו נגזרו לו מאסרי-עולם מצטברים. הוראה זו, אף כי קשורה היא בטבורה לטיב העונש שנגזר, אינה חלק ממלאכת הענישה. לאחר הקציבה ממילא נמנית התקופה שנקבעה – שאורכה, על-פי הוראת החוק, הוא 30 שנים לכל הפחות – מן היום בו החל ריצוי העונש ולא מיום הקציבה. לאמור – דחיית הקציבה אינה מאריכה את תקופת המאסר. אין היא אלא ביטוי לכך, כי בענינו של אדם שמעשיו היו כה חמורים עד כי נידון לעונשים מצטברים, לא תוכל עשייתו של החסד להישקל אלא מקץ שנים רבות".

כפי שציין השופט לוי, דחיית הקציבה אינה מאריכה איפוא את תקופת המאסר, ועל כן הקושי הנוצר בעניין זה למערער (מן הסתם, למשל, בנושא חופשות), עם כל אי הנחת מבחינתו, אינו כזה המצדיק התערבותנו מעבר לאמור מעלה.

הוחלט כאמור בפסק-דינה של הנשיאה ד' ביניש.

ניתן היום, ז' בניסן התש"ע (22.03.2010).

ש ו פ ט

ש ו פ ט

ה נ ש י א ה